

ÉLET ÉS KULTURA

Színház.

IDEGEN ASSZONY. A közönség Vándor Kálmán darabjának minden előadásán megtöltötte a színházat. Kinek vagy minek szólt ez a nem mindennapi érdeklődés: a főszerepet alakító Lázár Máriának vagy magának a darabnak? A művésznőnek bizonyára, de magának a darabnak is. Helyesebben a tárgynak. Egy családos magyar férfi és egy özvegy szép szerb nő szerelme adhat olyan drámai bonyodalmat, amelyből hatásos jelenetek támadnak. A jelenetekkel nem is fukarkodik a szerző, szinte filmszerűen bontja képekre a darabot. Ezzel talán valószínűbbé teszi a történetet, mintha egyazon színre terelné állandóan a szereplőket, de a sok átrendezés alapján megnyújtja a máskülönböző rövid művet. Maga a történet vegyes érzelmeket kelt a nézőben, főleg akkor, ha dr. Koszta szerepére gondolunk. Bár a szerző nem akarja őt megtenni sem a magyar tiszt, sem a magyar férfi megismerését, a darab meséje szintén mégis csak a magyarságot képviseli a szerb környezetben. Mindvégig gyenge férfinek mutatkozik, s az utolsó jelenetben is a szerb nő figyelmezteti kötelességére. Igaz, hogy akivel szemben áll, azt ellenállhatatlannak gondolta el a szerző, s még inkább azá tette Lázár Mária kitűnő alakítása. Akcentusa, pillantásai, kedélyének hullámzása, asszonyi primitívsege és ugyanakkor okossága sürítve érzékelte egy egész faj jellemét. A szöveg, amit mondott, nemzetközi volt, ő teremtetette meg azokat a feltételeket, hogy a fekete hegyek országának lakói érezzük ki belőlük. Valószínű volt a szerb nő környezete is, különösen a konok öregasszony szerepében Völcsy Rózsá. De ezt a tőlünk idegen világot fejezte ki Ruttkay Mária nehezen megszólaló, egész lényével gyűlölő cseléd-asszonya is. Szegedi Sz. István jobban felmelegedhetett volna szerepében. A szerelmében vergődő férfit kissé mereven, néha érzéketlenül játszotta. Horváth Mária a szenvedő hitves és Várady Szabolcs a lázadó fiú jeleneteiben adott figyelemre méltót. Ladányi Ferenc a szokott könnyedséggel oldotta meg feladatát.

ÁRTATLAN VAGYOK. Henry Crozière bohózata, mely Vaszary János át-

dolgozásában került a magyar színpadokra, jól megérteti velünk, hogy mi a különbség a tragédia vagy a hozzá hasonló nagyszabású dráma és a francia szellemű vígjáték között. A Strindberg, Hauptmann, Shakespeare vagy Molière-féle dráma lehet fojtó levegőjű, tele lehet erkölcsi bukással vagy megsemmisüléssel, maga a mű mégis felemelő, tisztító hatású élmény. Crozière bohózata tulajdonképpen egy éjszakai csendháborítás története, melyben nem történik semmi, amit valakinek felróni kellene, csupán félreértések és félreérthető helyzetek sorozata a játék, mégis milyen valószínűtlenül hangzik a befejező jelenetben a hősnő ajkáról az „ártatlan vagyok”. Ettől a megállapítástól függetlenül a darab valóban szellemes és jól játszható. A színészek és a rendező fel is ismerték a kínálkozó lehetőségeket és bőségesen kiélgeztették a könnyebb szórakozást kedvelő közönség igényeit. Harcos Irén, Ladányi Ferenc, Várady Szabolcs, Márkus Lajos, Szánthó Mária valamenynyien megkapták az egyéniségüknek való szerepet és rászolgáltak az elismerésre.

IRODALMI MATINÉ. A Szegedi Városi Színház nem operettszínpad, de mégsem tűzhet műsorára annyit a klasszikusokból, amennyi a helyes ízlésnevelés érdekében kívánatos lenne. Ezt a hiányt a színház matinéikkal óhajtja pótolni, hogy legalább izelít adjon az ezidőszerint előadásra nem kerülő örökéletű művekből. Az első matiné műsorán Katona, Sophokles, Goethe, Racine, Shakespeare és Molière neve szerepelt. A rendezés szerencsés kézzel válogatta össze azokat a részleteket, melyeken keresztül a drámairodalom nagyjait közelünkbe akarta hozni. Katonát Tiborc panasza (Szemethy Endre) Sophoklest az *Oidipus király* hírnöke (Várady Szabolcs) Racinet az *Andromache* Hermione—Orestes jelenete (Cserna Brigitta és Várady Szabolcs) Goethét a magános *Faust* tépelődése (Szegedi Sz. István) és Shakespeare a *Romeo és Júlia* erkélyjelenete (Dénes Anna és Várady Szabolcs) képviselte. Legnagyobb sikere a Molière *Kénytelen házasság*-ából előadott nagyobb részletnek volt, mely szinte befejezett egésznek hatott. Kü-

lönösen Bakos Gyula és Bakó László szereztek sok vidám percet a hálás közönségnek. Az egyszerű díszletezés mindig megfelelő háttérrel adott a színpadon mozgó alakoknak. De a matiné nevelőhatásának fokozására kíváncsi a kísérszöveg gondosabb felolvasása vagy előadása.

Mi az igazság? Pirandello nemcsak új darabokkal gazdagította az irodalmat, hanem új drámai stílust is teremtetett. Ezen a színpadon megszűnik a hagyományos drámai sablon, megszűnik minden, amihez irodalmi nevelésünk és színházlátogatásaink hozzászoktattak. A régi dráma lírai gyökeirekből nőtt ki, a drámaíró jelenetekben gondolkodott, melyek maguk is kis egységek voltak a darab egészében, szellemes mondások hangzottak el, melyekből szállóigék lettek, esetleg egész monológok szakadtak ki a műből, s mint lírai költemények éltek külön életet, és főleg emberek mozogtak a színpadon, akiket jellemeknek nevezünk, és elsősorban azt vizsgáltuk, hogy a drámaíró tud-e ilyen új, n. hús- és vér embereket teremteni. Ez volt néha a döntő a megítélésben. Ez a fajta drámaíró költő volt és erős rokonságot tartott a lírikussal.

Pirandellóban a filozófus lép a költő helyébe, aki nem jellemekben, küzdelemben, megtapadó szellemes mondatokban gondolja el a drámát, hanem tételekben, melyeknek igazolása lépésről-lépésre halad, mint egy vezetés. Nt nem számítanak sokat a jelenetek: csak az egésznek van értelme, nem fontosak az „élettől duzzadó” jellemek: az alakok csak számjegyek és képletek a vezetésben, és a hangulat, a költészet helyett fontosabb a logika, az igazolásra váró tétel biztos vezetése. Ez a dráma lehet száraz, de nem unalmas, hiszen a pszichológia nemcsak esztétikai gyönyörrel tud, hanem logikáiról is. A pirandellói gondolati drámának is meg van a maga hideg szépsége. Fárasztó munkát ad, de többet ér, mint egy azonnal áttekinthető, problémátlan, megjátszott modern színpadi képso-rozat.

Pirandello drámájában új az is, hogy belekapcsolja a játékba magát a nézőt is. Tapasztalhattuk ezt a *Mi az igaz-*

ság? előadásán is. Mi is együtt izgultunk és tétozáztunk a szereplőkkel, a kisváros kíváncsi alakjaival. Nem látunk bele a szerző kártyaiba az első jelenetek után, de még később sem látunk előre, hogy mit várhatunk a kifejelettől. Mi is folyton tévedtünk az igazság körül, s magunkon tapasztalhattuk azt, amiről az író meg akar győzni: szomorú az igazság sorsa az emberek között.

Ez is egy fajta emberábrázolás, de nem az Othellók, a Tartuffe-ök világa, hanem az egész ember megragadása. Mintha azt mondaná a szerző: Amit ti az igazságnak mondotok, az csak a ti igazságotok! Ismerjétek meg magatokat! — Azt aztán ránk bízta Pirandello, hogy mit gondoljunk a darabjáról. Ő maga nem nevezi művét sem tragédiának, sem komédiának, hanem parabolának: példázatnak, melynek tanulsága is van. Aki a *Mi az igazság?* tanulságát nevetni tud, az nevéss, de aki mélyebben néz ebbe a parabolába, az magábaszáll.

A darab a rendezőtől és a szereplőktől mindenre kiterjedő gondos és fegyelmezett munkát kívánt. A színház meg is felelt ennek a kíváncságnak. *Ladányi Ferenc* és *Völcsy Rózi* a két főszerepben valami mást adtak, mint eddigi alakításaikban: rajtuk ismerhettük meg a pirandellói embert, akit folyton körültekint a kérdés: örült vagy nem örült? *Both Béla* érdeme nemcsak a kitűnő rendezés, hanem a pirandellói relativista világnézés tolmácsolása is *Laudisi* szerepében. Az igazság körül vitázó kisvárosi társadalmát *Szegedi Sz. István*, *Horváth Mária*, *Szánthó Mária*, *Bakos Gyula* és *Szemethy Endre* figurái tették valószerűvé. Külön megemlékezhetünk *Ladányi* és *Szegedi* kifejező maszkjáról is.

Magyar színpadon a darab Szegeden mutatkozott be először *Fáy E. Béla* fordításában. Az alkalom jelentőségére a játék megkezdése előtt *Koltay-Kastner Jenő* egyetemi tanár hívta fel a figyelmet. Előadása méltó bemutatása volt a nagy olasz drámaírónak, és kitűnő bevezetés abba a külön világba, amit a pirandellói dráma jelent.

SPECTATOR